

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, доцента,
професора кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету
Жуковської Аліни Юріївни

на кваліфікаційну роботу **У ЦІ** на тему:
«Економічна нерівність КНР як імператив формування соціальної
стратифікації населення»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи

Економічна нерівність у Китайській Народній Республіці має складний багатовимірний характер і проявляється у різниці доходів, доступі до освіти та охорони здоров'я, територіальних можливостях, цифрових навичках та гендерних відмінностях. Ця проблематика безпосередньо пов'язана з питаннями соціальної справедливості, забезпечення рівних можливостей та сталого розвитку, а також має значний вплив на соціальну стабільність і внутрішній розвиток Китаю.

Поглиблення економічних диспропорцій у 2020-2025 роках обумовлене прискореною індустріалізацією, глобалізаційними процесами, демографічними зрушеннями та реформами у сфері зайнятості й соціального забезпечення. За прогнозами міжнародних інституцій, зокрема Світового банку та МВФ, без ефективних перерозподільчих механізмів співвідношення доходів міського та сільського населення може перевищити 3:1, що ускладнить досягнення цілей інклюзивного зростання.

Крім того, масштаби соціально-економічних змін у КНР формують глобальні процеси, що робить дослідження економічної нерівності та соціальної стратифікації населення надзвичайно важливим для міжнародної наукової спільноти.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота є складовою наукових досліджень Західноукраїнського національного університету, зокрема: фундаментального наукового дослідження на тему «Концепція відновлення та зеленої реконструкції України» (номер державної реєстрації 0124U000003); реалізації міжнародного проекту (Erasmus+ Jean Monnet Module) на тему «Європейська інклюзивна циркулярна економіка: пост-воєнний та пост-пандемічний модуль для України» (реєстраційний номер 101085640); госпдоговірного наукового дослідження на тему «Формування екологічного бренду компанії на зовнішніх ринках» (Договір № МЕВ-37-2024 від 25.04.2024 р.).

Обґрунтованість і достовірність результатів, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та пропозиції, відображені в дисертаційній роботі є достовірними, обґрунтованими, багатоаспектними з послідовно реалізованою методологією наукового дослідження.

Для досягнення визначеної мети в дисертації використано комплекс методів дослідження (теоретичних, історичних, емпіричних та інших), симбіотика яких дозволила виконати всі окреслені завдання. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема метод теоретичного узагальнення (для систематизації концептуальних підходів до економічної нерівності), історичний метод (для простеження еволюції нерівності доходів), метод діалектичного пізнання (для дослідження взаємозв'язків із соціальною стратифікацією), метод аналогій та порівняльного аналізу (для аналізу динаміки та структури нерівності доходів в КНР), методи індукції та дедукції (для формулювання коригувань державної політики в умовах подолання економічної нерівності), методи аналізу, синтезу та обробки даних (для оцінки стану та ролі соціальної стратифікації), метод моніторингу (для аналізу ризиків і викликів), регресійний аналіз (для ілюстрації взаємозв'язку між річними темпами зростання ВВП Китаю та індексом Джині), кластерний аналіз (для надання порівняльної візуальної інтерпретації

нерівності з використанням двох загальноприйнятих показників: індексу Джині та частки доходу 10% найбільш забезпечених груп населення), а також метод візуалізації даних (для графічного представлення ключових положень і результатів дослідження).

У дослідженні розглядається економічна нерівність, як багатовимірне явище, що охоплює диспропорції у доходах, багатстві та можливостях між особами, соціальними групами та регіонами, проявляючись у доступі до освіти, охорони здоров'я та ринку праці, а також у соціальній мобільності та рівні життя населення. Автором зроблена типологія нерівності (доходна, майнова, можливостей, регіональна, глобальна, між поколіннями, гендерно-соціальна) та проаналізовано економічні теорії, що пояснюють її причини та механізми (класична, марксистська, неокласична, кейнсіанська, інституціональна, сучасні підходи). Виявлено, що соціальна стратифікація зумовлена як економічними (виробничі відносини, ринок праці, власність), так і соціально-культурними чинниками (статус, престиж, культурний і соціальний капітал).

Досліджено інструменти вимірювання нерівності (коефіцієнт Джині, індекс Тейла, коефіцієнт Аتكісона), а також роль державної політики і перерозподільних механізмів (оподаткування, соціальні програми, публічні послуги) у її пом'якшенні. Встановлено причинно-наслідкові механізми взаємозв'язку нерівності та стратифікації: доступ до освіти, сегментація ринку праці, просторове розшарування, політична влада, культурна репродукція, відмінності у здоров'ї, бар'єри соціальної мобільності.

Проаналізовано трансформацію економічної моделі КНР від централізованої планової системи до «соціалістичної ринкової економіки» та її вплив на стратифікацію. Виділено чотири етапи реформ (аграрні, індустріально-міські, ринкові, пост-COT), що забезпечили високі темпи зростання ВВП і виведення понад 800 млн осіб із бідності, але спричинили диспропорції між містом і селом, регіонами та соціальними групами. Особливу роль у формуванні соціальних бар'єрів відіграє система «хукоу», обмежуючи доступ сільських мігрантів до освіти, медицини та соціального захисту.

Розглянуто виміри нерівності (галузевий, регіональний, соціально-демографічний), політику держави (кампанії з подолання бідності, соціальні гарантії, ініціатива «спільне процвітання») та вплив глобалізації і технологічного розвитку на соціальну диференціацію. Наведено статистику доходів, освітніх можливостей, професійної та гендерної нерівності, ролі середнього класу та концентрації багатства серед 10% найзаможнішого населення.

Досліджено податково-бюджетну систему КНР, що базується на споживчих податках та соціальних внесках, а також проведено порівняльний аналіз міжнародних показників нерівності. Виявлено середній рівень нерівності в КНР (індекс Джині $\sim 0,47$) і помірну негативну кореляцію між зростанням ВВП та нерівністю.

Запропоновано концептуальну модель зниження економічної нерівності, що поєднує перерозподіл доходів, інклюзивне зростання та регіональний баланс, з використанням прогресивного оподаткування, соціальних трансфертів, розвитку публічних послуг, освіти та малого бізнесу, а також цільових фіскальних трансферів і інфраструктурних проєктів для відсталих регіонів.

Розроблено механізм інклюзивного економічного розвитку з акцентом на соціальні гарантії, цифрові технології, прогресивне оподаткування та розширення доступу до освіти й професійної підготовки. Запропоновано дорожню карту реформ на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу відповідно до національних планів (14-та п'ятирічка, «Бачення 2035») з фокусом на вирівнювання регіонів, інклюзивність освіти й охорони здоров'я, соціальну згуртованість та екологічну стійкість.

Аргументованість, достовірність та обґрунтованість зроблених у кваліфікаційній роботі висновків та пропозицій, підтверджується належним аналізом фахової літератури. Теоретико-методичною основою дослідження стали наукові праці провідних економістів, статистичні дані та аналітичні матеріали Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Програми

розвитку ООН, Національного бюро статистики Китаю, інших міжнародних організацій та аналітичних центрів, національні стратегії розвитку, законодавчі акти щодо соціальної рівності, наукові статті, монографії та інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів

До найбільш важливих наукових результатів, отриманих здобувачкою особисто, можна віднести:

- вперше запропоновано концептуальну модель перерозподілу доходів, інклюзивного зростання та регіонального балансу для КНР; яка перерозподіляє доходи за допомогою вертикальних інструментів та горизонтальних трансфертів; забезпечує інклюзивне зростання через доступ до зайнятості, людського капіталу, інклюзивної інфраструктури, підтримку підприємництва, інновацій та зеленої економіки; забезпечує регіональний баланс через механізми фіскального вирівнювання, програми регіонального розвитку, інфраструктуру зв'язку, розвиток місцевого потенціалу та місцеві інтервенції; та забезпечує збільшення місцевих доходів та доступ до послуг, зменшення нерівності (місто-село; регіональна), посилення фіскальної спроможності та легітимності, а також стійку, справедливую динаміку зростання;

- удосконалено механізм інклюзивного економічного розвитку в КНР, який включає інструменти для зміцнення систем соціального захисту та цільові програми соціального забезпечення, що в поєднанні з інструментами для підвищення прогресивності податкової системи відкривають шляхи для розширення доступу до якісної освіти та професійної підготовки та зосереджені на інституційній реформі системи Хукоу для зменшення розриву між містом і сільською місцевістю та розширення участі вразливих груп в економічній діяльності;

- удосконалено дорожню карту стратегічних реформ для зменшення стратифікації в китайському суспільстві, яка охоплює короткострокові, середньострокові та довгострокові політичні пріоритети з метою координації регіональної політики та міжпровінційного вирівнювання ресурсів, що включає

цифрову трансформацію та розумне управління для покращення надання послуг, містить систему моніторингу та оцінки ініціатив проти нерівності, спрямовану на міжнародну співпрацю та адаптацію передового досвіду у сфері зменшення нерівності;

– удосконалено методику оцінки державної політики та інституційних відповідей на економічну нерівність; проведено кластерний аналіз економічної нерівності в різних країнах, використовуючи такі показники, як співвідношення податків до ВВП, структура доходів та соціальні витрати, що позиціонує Китай серед країн з помірною нерівністю поряд із США, Мексикою та Туреччиною; проведено регресійний аналіз зростання ВВП за індексом Джині, який виявив помірну негативну кореляцію, згідно з якою вище зростання має тенденцію до зменшення нерівності, але не вирішально; проведено порівняльний аналіз кризових заходів та впливу нерівності, підкреслено, що самого лише зростання недостатньо для забезпечення справедливості, натомість проактивні перерозподільні заходи є важливими для досягнення інклюзивного розвитку та подолання довгострокових структурних диспропорцій; встановлено, що КНР значною мірою покладається на оподаткування на основі споживання, насамперед ПДВ, та значні внески на соціальне забезпечення, які фінансують масштабну інфраструктуру та цільові соціальні програми, але ця система менш перерозподільна, ніж моделі держави загального добробуту в розвинених економіках;

– набули подальшого розвитку дослідження динаміки та структури нерівності доходів і багатства в КНР, зокрема перетворення Китаю з аграрної економіки на глобальний промисловий та технологічний центр у поєднанні зі стійкими відмінностями між регіонами, міськими та сільськими районами, професіями, рівнем освіти та статтю; оцінено програми скорочення бідності та їх вплив на нерівність у КНР, включаючи стратегію «Go West», програму New Socialist Chelsea та порядок денний «Common Prosperity», спрямовані на пом'якшення соціально-економічних дисбалансів;

– набули подальшого розвитку дослідження емпіричних показників та тенденцій соціальної стратифікації китайського суспільства; простежено еволюцію соціальної структури від політично визначених категорій у маоїстському Китаї до економічно обґрунтованих страт після реформ Ден Сяопіна; встановлено соціально-економічні характеристики та тенденції, зокрема доступ до освіти, медичних послуг та житла для соціальних страт у КНР; доведено, що китайське суспільство характеризується елітами, зростаючим середнім класом та вразливими нижчими групами, такими як мігранти та працівники неформального сектору; та встановлено, що середній клас став рушійною силою зростання, зумовленого споживанням, але залишається дуже залежним від майнового багатства та схильним до коливань ринку;

– набули подальшого розвитку концептуальні та методологічні підходи до вивчення економічної нерівності, зокрема типологія економічної нерівності, включаючи нерівність у доходах, багатстві, можливостях, регіональну, глобальну, міжпоколіннєву, гендерну та соціально-групову нерівність; аналіз ключових економічних теорій, що пояснюють походження та збереження нерівності; дослідження показників та індексів для вимірювання нерівності як основних інструментів для емпіричних досліджень;

– набули подальшого розвитку теоретичні підходи до соціальної стратифікації в контексті економічної нерівності; встановлено причинно-наслідкові механізми, що пов'язують економічну нерівність та стратифікацію: доступ до освіти, сегментація ринку праці, просторова сегрегація, політична влада, культурне відтворення та нерівність у сфері охорони здоров'я; досліджено соціальну мобільність та бар'єри для висхідного руху в стратифікованих суспільствах, спричинені структурними та культурними факторами;

– набули подальшого розвитку інституційні та структурні детермінанти нерівності в КНР; оцінено роль глобалізації та реконфігурації китайської стратифікації, зокрема вплив глобалізації та технологічних змін на

економічний динамізм та поглиблення стратифікації через створення нових форм виключення; описано регіональні диспропорції та урядову політику «збалансованого розвитку» в КНР, зокрема проаналізовано нерівність за кількома вимірами – секторальним, регіональним та соціально-демографічним.

Значення результатів кваліфікаційної роботи для теорії та практики

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації та узагальненні наукових підходів до вивчення економічної нерівності та соціальної стратифікації, визначенні її структурних механізмів, причин і наслідків, а також у розвитку концептуальної бази для моделювання інклюзивного економічного розвитку та стратегій зменшення соціально-економічних диспропорцій.

Практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що основні теоретичні положення дослідження економічної нерівності, соціальної стратифікації населення та шляхів політичного регулювання для зменшення економічної нерівності в КНР можуть бути використані у практичній діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та в подальших наукових розробках.

Представлені результати дослідження, доведені до рівня практичних рекомендацій, підтверджені довідками про впровадження, наданими логістичною компанією Yumen Shunte Logistics co., Ltd. (Довідка JUI № 22 від 08.05.2025 р.), медіа агентством Gansu ZOSE Culture Advertising Media Co., Ltd. (Довідка JUI № 24 від 09.05.2025 р.).

Повнота опублікування основних положень кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота У Ці є самостійною, комплексною і повноцінною науковою працею. Основні положення та результати дисертаційної роботи викладено у 8 наукових працях загальним обсягом 2,63 д. а., з яких 3 статті – в наукових фахових виданнях України, 1 стаття – в іноземному науковому періодичному виданні, 4 публікації апробаційного характеру.

Положення дисертаційної роботи, які складають наукову новизну, повністю висвітлені та обговорювалися на 4 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Кваліфікаційна робота є самостійно

виконаним науковим дослідженням, в якому особисто автором розроблено теоретико-методичні положення та практичні рекомендації спрямовані на подолання нерівності та сприяння інклюзивному соціально-економічному розвитку КНР. Усі наукові ідеї, теоретичні розробки, узагальнення, висновки та рекомендації, що містяться в роботі та виносяться на захист, отримані здобувачкою особисто та містяться в її наукових публікаціях.

Оцінка структури кваліфікаційної роботи, мови і стилю викладення матеріалу

Зміст кваліфікаційної роботи повністю відповідає поставленим цілям і завданням дослідження, ґрунтовно висвітлює тему, підтверджуючи цілісність та повноту виконання роботи. Дисертація виконана англійською мовою з дотриманням усіх вимог наукового стилю викладу.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення зі змістом кваліфікаційної роботи У Ці дозволяє зробити висновок про те, що авторка дотримується норм і принципів академічної доброчесності. У дисертації присутні всі необхідні посилання на джерела інформації у випадках використання чужих ідей, розробок, тверджень і даних, що відповідає вимогам чинного законодавства щодо авторського права та суміжних прав. Кваліфікаційна робота пройшла успішну перевірку на наявність текстових запозичень за допомогою інтернет-сервісу StrikePlagiarism. Все це дозволяє зробити висновок про дотримання авторкою кваліфікаційної роботи вимог і правил академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до кваліфікаційної роботи

Наукове дослідження У Ці вирізняється високим рівнем аналітичного опрацювання та практичної орієнтації. Разом з тим, окремі положення викликають дискусію та можуть бути предметом подальших наукових уточнень або доповнень, а саме:

1. У дисертації успішно поєднано макроекономічні індикатори, такі як динаміка коефіцієнта Джині, з мікроданими домогосподарств, проте подекуди бракує чіткого зв'язку між цими рівнями аналізу, наприклад, між національними тенденціями та регіональними диспропорціями в доходах населення. Крім того, акцент зроблено переважно на агреговану статистику, яка не завжди враховує неформальну зайнятість та приховані доходи, що може дещо обмежувати оцінку реального рівня економічної нерівності в КНР.

2. Автор вдало описує цифровий та освітній розриви як ключовий чинник нерівності, зокрема в контексті системи «хукоу» та доступу до ресурсів, однак переважно у якісному вимірі. Варто було б доповнити аналіз кількісними розрахунками спеціалізованих індексів, таких як “Digital Divide Index” та “Education Gini”, для більш ґрунтового емпіричного обґрунтування висновків щодо соціальної стратифікації.

3. Внутрішня та зовнішня міграція розглянута як чинник соціальної мобільності та джерело нових диспропорцій, проте висновки зроблені фрагментарно, без глибокого аналізу її впливу на регіональні дисбаланси. Також, недостатньо детально висвітлені гендерні відмінності в доступі до освіти, ринку праці та соціальних гарантій, попри їх вагомий роль у формуванні стратифікації.

4. Здобувачка напрацювала дорожню карту стратегічних реформ для зменшення стратифікації в китайському суспільстві, в якій багаторівнева часова шкала узгоджена з національними планами та є стратегічною, проте механізм залучення стейкхолдерів для виконання реформ визначено нечітко. Окрім цього, недостатньо досліджено вплив ініціативи «Один пояс, один шлях» на нерівність населення в рамках міжнародної співпраці Китаю.

Вказані зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку кваліфікаційної роботи У Ці, та можуть бути основою для наукової дискусії та продовження автором наукових досліджень за обраним напрямом.

Загальна оцінка кваліфікаційної роботи, її відповідність встановленим вимогам

Кваліфікаційна робота У Ці на тему «Економічна нерівність КНР як імператив формування соціальної стратифікації населення», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані теоретико-прикладні результати у сфері економічної нерівності КНР як імперативу формування соціальної стратифікації населення. Отримані здобувачкою результати та запропоновані нові рішення, рекомендації та висновки є достовірними та всебічно обґрунтованими. Дисертація виконана на високому фаховому рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 292 – Міжнародні економічні відносини.

За рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, структурою, мовою та стилем викладення кваліфікаційна робота У Ці на тему «Економічна нерівність КНР як імператив формування соціальної стратифікації населення» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.), а її авторка – У Ці, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Рецензент:

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного
університету

Аліна ЖУКОВСЬКА

